

JAK VZDĚLÁNÍ, VĚK, POHLAVÍ A POLITICKÁ ORIENTACE OVLIVŇUJÍ SYMPATIE K POLITICKÉ STRANĚ STAN?

Teorie:

Politické sympatie občanů jsou výsledkem kombinace individuálních charakteristik, společenských hodnot a širšího sociálního prostředí. Mezi důležité faktory, které ovlivňují postoj k politickým stranám, patří věk, pohlaví, vzdělání a ideologická orientace. Tyto proměnné často určují, jak lidé vnímají roli státu, politické elity a institucionální rámec demokracie.

Významným prediktorem politických preferencí je **sebezařazení na levo-pravé škále**. Lidé, kteří se identifikují jako pravicově orientovaní, mají tendenci preferovat strany prosazující volný trh, menší stát a důraz na individuální odpovědnost. Naopak levicově orientovaní jedinci častěji inklinují ke stranám zdůrazňujícím sociální stát, přerozdělování a kolektivní solidaritu (Knutson, 1995).

Věk bývá spojen se stabilitou a konzervativnějšími postoji – starší voliči mají často jinou historickou zkušenost, vyšší loajalitu k tradičním stranám a nižší ochotu experimentovat (Siaroff, 2000). Naopak mladší voliči bývají otevřenější novým hnutím a mají vyšší zastoupení mezi voliči tzv. protestních stran.

Pohlaví může v politickém chování také hrát roli – některé studie ukazují, že ženy mají tendenci více preferovat středové a liberální strany, často kvůli větší důvěře v kolektivní řešení a inkluzivní politiku (Inglehart & Norris, 2003).

Vzdělání je jedním z klíčových sociodemografických prediktorů politického postoje. Vyšší vzdělání je spojováno s vyšší mírou politické angažovanosti, lepší orientací v politickém systému a častější inklinací k liberálně orientovaným stranám (Verba, Scholzman & Brady, 1995).

Dataset:

Data pocházejí z **české povolební studie realizované v roce 2017**. Pro účel mého výzkumu jsem vybrala čtyři faktory, které by mohly ovlivňovat **sympatie k politické straně Starostové a Nezávislí (STAN)**, konkrétně to jsou **věk respondenta, pohlaví, jeho nejvyšší dosažené vzdělání a jeho sebezařazení na levo-pravé škále**. K výzkumu jsem využila **lineární regresní analýzu**, kterou jsem aplikovala v programu **Jamovi**.

Lineární regrese:

Závisle proměnná:

- Sympatie k politickým stranám – STAN (Q.12G)
 - 0 = silné nesympatie, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 = silné sympatie

Nezávisle proměnné:

- Věk respondenta (kód t_vek_6)
 - 18-24 let (1)
 - 25-34 let (2)
 - 35-44 let (3)
 - 45-54 let (4)
 - 55-64 let (5)
 - 65+ let (6)
- Pohlaví (kód IDE.8)
 - Muž (1)
 - Žena (2)
- Nejvyšší dosažené vzdělání (kód S.2)
 - Nedokončené základní vzdělání
 - Základní vzdělání
 - Vyučení bez maturity
 - Střední vzdělání bez maturity
 - Střední vzdělání s maturitou
 - Úplné střední odborné vzdělání s maturitou
 - Střední všeobecné vzdělání s maturitou
 - Vyšší vzdělání
 - Vysokoškolské bakalářské vzdělání
 - Vysokoškolské magisterské vzdělání
 - Postgraduální vzdělání (PhD), vědecká příprava (CSc., DrSc.)
- Sebezařazení na levo-pravé škále (kód Q.22)
 - 0 = levice, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 = pravice

Tabulka 1- Lineární regrese

Měřítka vhodnosti modelu		
Model	R	R ²
1	0.359	0.129

Poznámka. Models estimated
using sample size of N=1110

Model vykazuje **hodnotu korelačního koeficientu R = 0,359**, což nám poukazuje na **středně silnou hodnotu korelace** mezi nezávislými proměnnými a závislou proměnnou. Jako druhou hodnotu zde máme koeficient determinace **R² = 0,129** a **znamená to, že 12.9% variability v sympatii k politické straně STAN lze vysvětlit kombinací vybraných faktorů**, tedy věkem respondenta, jeho pohlavím, nejvyšším dosaženým vzděláním a sebezařazením na levo-pravé škále.

Tabulka 2 - ANOVA

Omnibus ANOVA test

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
S.2	159.9	10	15.99	2.42	0.007
Q.22	619.8	10	61.98	9.39	< .001
t_vek_6	80.4	5	16.09	2.44	0.033
IDE.8	40.0	1	39.97	6.05	0.014
Residuals	7149.6	1083	6.60		

Poznámka. Type 3 sum of squares

Jako druhou tabulku zde máme **test analýzy rozptylu ANOVA**, kde testujeme vliv jednotlivých nezávislých proměnných na jednu závislou proměnnou. Nejvyšší dosažené vzdělání, věk respondenta, pohlaví i jeho sebezaražení na levo-pravé škále **mají statisticky významný vliv na závislou proměnnou, jelikož mají nízké p-hodnoty ($p < 0,05$)**. Nejnižší hodnotu má **sebezaražení na levo-pravé škále**, což znamená, že tato proměnná má **největší vliv na míru sympatie k politické straně STAN**.

Tabulka 3 - Lineární regrese, vliv nezávislých proměnných na sympatie k politické straně STAN

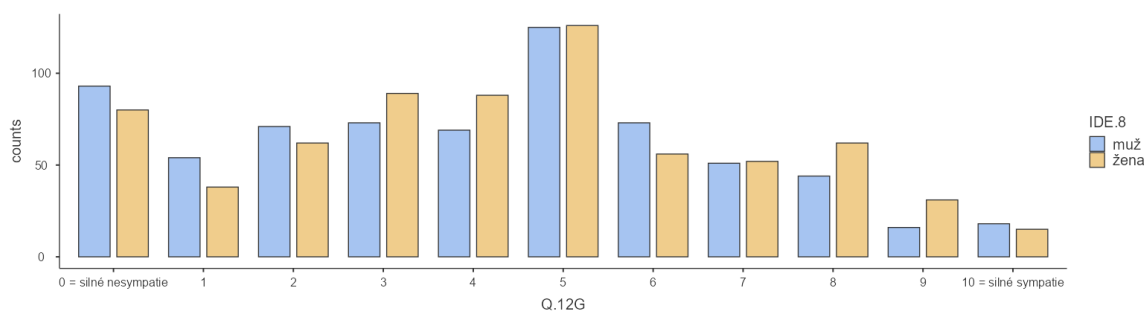
Modelové koeficienty - Q.12G

Prediktor	Odhad	SE	t	p
Intercept ^a	-1.194	2.7736	-0.431	0.667
S.2:				
Základní vzdělání – Nedokončené základní vzdělání	3.893	2.7439	1.419	0.156
Vyučení bez maturity – Nedokončené základní vzdělání	4.012	2.7370	1.466	0.143
Střední vzdělání bez maturity – Nedokončené základní vzdělání	4.648	2.7417	1.695	0.090
Vyučení s maturitou – Nedokončené základní vzdělání	4.250	2.7714	1.533	0.125
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou – Nedokončené základní vzdělání	4.557	2.7375	1.665	0.096
Střední všeobecné vzdělání s maturitou – Nedokončené základní vzdělání	4.459	2.7416	1.626	0.104
Vyšší vzdělání – Nedokončené základní vzdělání	3.159	2.8604	1.104	0.270
Vysokoškolské bakalářské vzdělání – Nedokončené základní vzdělání	4.056	2.7587	1.470	0.142
Vysokoškolské magisterské vzdělání – Nedokončené základní vzdělání	5.049	2.7396	1.843	0.066
Postgraduální vzdělání (PhD), vědecká příprava (CSc., DrSc.) – Nedokončené základní vzdělání	3.830	2.8359	1.351	0.177
IDE.8:				
žena – muž	0.357	0.1594	2.237	0.025
Q.22	0.252	0.0333	7.570	< .001
t_vek_6	-0.114	0.0505	-2.255	0.024

^a Represents reference level

V této tabulce zjistíme podrobněji, které faktory mají statisticky významný vliv na míru sympatie k politické straně STAN. U proměnné **pohlaví máme odhad 0,357, což znamená, že ženy mají vyšší sympatie ke straně STAN, než muži**. To z toho důvodu, že jsme měli muže zakódované jako 1 a ženy jako 2, takže čím vyšší hodnota u pohlaví, tím se zvýší míra sympatie ke straně STAN o 0,357 bodu.

Q.12G

Obrázek 1 - Graf průměrné sympatie ke STANu podle pohlaví

U věku máme odhad **-0,114**, což znamená, že čím menší je věk respondenta, tím více sympatizuje se stranou STAN. Věk jsme měli rozložený do 6 kategorií (jejich přesný popis naleznete výše), tudíž s každou vyšší kategorií se sympatie ke straně STAN snížily o 0,114 bodu.

U **nejvyššího dosaženého vzdělání** je každá kategorie porovnávána s referenční, kterou je nedokončené vzdělání. Všechny úrovně vzdělání mají kladný odhad, což naznačuje, že vyšší vzdělání je spojeno s vyššími sympatiemi ke STANu, ale žádný z těchto efektů není statisticky významný na hladině 0,05, ale nejbližší mu je vysokoškolské magisterské vzdělání.

Vysoce významným prediktorem je sebezařazení na levo-pravé škále, jelikož hodnota **p < 0,001**. Nesmíme zapomenout ani na odhad u této proměnné, ten je **0,252**.

To znamená, že čím více se respondent vnímá jako pravicově orientovaný, tím větší má pravděpodobnost sympatie ke STANu.

Tabulka 4 - Kolinearita

	VIF	Tolerance
S.2	1.01	0.994
IDE.8	1.03	0.975
Q.22	1.04	0.958
t_vek_6	1.04	0.958

[3]

Poslední tabulka popisuje **kolinearitu** mezi jednotlivými nezávislými proměnnými. Koeficient VIF pro všechny proměnné činí **1,01-1,04**, což svědčí o velmi nízké míře **multikolinearity** a potvrzuje, že zahrnutí těchto proměnných do modelu **nepřináší problém** vzájemné závislosti s ostatními prediktory.

Závěr a shrnutí:

Hlavním zjištěním mé analýzy bylo, že **sympatie k politické straně STAN statisticky nejvýznamněji ovlivňuje pravolevá orientace respondenta**. Respondenti, kteří se identifikují jako **pravíkoví**, mají tendenci projevovat vyšší míru sympatie ke STANu. Tento výsledek **odpovídá programovému směřování této strany** – přestože STAN vystupuje jako středová strana, její rétorika i návrhy často akcentují prvky pravostředové ekonomické politiky, důraz na individuální odpovědnost, decentralizaci a podporu podnikání.

Dále se ukázalo, že **vyšší sympatie ke STANu mají ženy a mladší lidé**. Efekt věku je negativní – **čím vyšší věková kategorie, tím nižší jsou sympatie ke STANu**. U pohlaví byl odhad kladný, což znamená, že ženy vykazují vyšší míru sympatie než muži.

Nejméně statisticky významným prediktorem se ukázalo být **nejvyšší dosažené vzdělání**. Přestože se trendově ukazuje, že **lidé s vyšším vzděláním mají mírně vyšší sympatie ke STANu, rozdíly mezi vzdělanostními kategoriemi nejsou statisticky významné**. Tento výsledek může souviset s tím, že vliv vzdělání je v modelu „přebit“ pravolevou orientací, která často s úrovní vzdělání koreluje. Je však pozoruhodné, že **nejblíže statistické významnosti byl odhad pro vysokoškolsky vzdělané respondenty, což může reflektovat, že STAN častěji oslovuje vzdělanější a liberálněji orientované voliče**.

Model dosáhl koeficientu determinace $R^2 = 0,129$, což znamená, že zvolená kombinace proměnných (věk, pohlaví, vzdělání a pravolevá orientace) **vysvětluje přibližně 13 % variability** v míře sympatie ke STANu. Tento výsledek není nijak mimořádně silný, ale v kontextu sociálněvědních dat jde o **běžnou a smysluplnou míru vysvětlení**, protože politické postoje bývají ovlivňovány celou řadou dalších faktorů, které v tomto modelu zahrnuty nebyly – např. region, ekonomická situace, mediální prostředí nebo osobní zkušenosti s politikou.

Zdroje:

Inglehart, R., & Norris, P. (2003). *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. Cambridge University Press.

Knutsen, O. (1995). Value orientations, political conflicts and left-right identification: A comparative study. *European Journal of Political Research*, 28(1), 63–93.

Siaroff, A. (2000). *Comparative European Party Systems: An Analysis of Parliamentary Elections Since 1945*. Garland Publishing.

Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press.